

Asia: VN/24131/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleishuomiot hallituksen esityksestä?

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt oikeusministeriöltä lausuntoa otsikkoasiassa. Luonnoksessa ehdotetaan lisättäväksi tartuntatautilakiin väliaikaiset säännökset uudesta karanteeniperusteesta henkilön Suomeen saapua, karanteenista vapautumisesta, poikkeusryhmistä ja virka-avusta. Laki olisi voimassa väliaikaisena 30.6.2021 asti.

Oikeusministeriöstä on virkamiesvalmistelussa epävirallisesti kommentoitu sosiaali- ja terveysministeriön pyynnöstä esitysluonnosta ja sen aiempia versioita useaan otteeseen valmisteluvaiheessa ja myös nyt käynnissä olevan lausuntokierroksen aikana. Koska likimain kaikki lausunnossa esitetyt näkemykset on jo aiemmin esitetty valmistelevalla ministeriöllä, on oikeusministeriön lausunto esitysluonnoksesta tiivis. Koska oikeusministeriön asiantuntemukseen ei kuulu osa lausuntopyynnössä nimenomaisesti esitetyistä kysymyksistä, lausunto ei tässä tapauksessa noudata annettua kysymysrakennetta.

Nykytila

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tartuntatautilain ja liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 137/2020 vp) todettiin perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 32/2020 vp) siinä määrin ongelmalliseksi, että sitä ei olisi voitu käsitellä tavallisen lain säätämisyksikössä. Esitys perustui velvollisuuteen esittää todistus covid-19-taudin negatiivisesta testituloksesta Suomeen saapua. Oikeusvaikutukset todistuksen puuttuessa jäivät esityksen valossa avoimiksi.

Valtioneuvosto päätti 19.11.2020, että maahantulon rajoituksia jatketaan 13.12.2020 asti, koska erot Suomen ja muun Euroopan välisessä epidemiatilanteessa ovat suuria, eikä rajoituksista ollut

päätöksen mukaan perusteltua luopua ennen kuin korvaavat toimet ovat riittävällä tavalla käytettävissä.

Rajoituksia sovelletaan maihin, joissa koronailmaantuvuuden raja-arvo on 25 uutta tautitapausta 100 000:ta henkilöä kohden edellisen 14 päivän aikana. Rajayhteisöjen välinen päivittäinen liikenne ja työmatkaliikenne maarajalla Ruotsista ja Norjasta on mahdollista, ilman omaehtoista karanteenia Suomessa voi käydä työssä Ruotsista ja Virosta. Näitä poikkeuksia lukuun ottamatta sisärajoilla maahantulon rajoitukset mahdollistavat vain paluuliikenteen Suomeen, kauttakulkuliikenteen, työmatkan ja muun välttämättömän syyn. Maahantulon tulee tapahtua rajanylityspisteiden kautta.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos on antanut lisäksi ohjeistusta siitä, miten omaehtoista karanteenia voi lyhentää tai sen voi välttää. Ohjeistus perustuu kahden testin malliin, jossa toinen testi voi olla lähtömaassa otettu. Alle 72 tuntia Suomessa oleskelevien, joilla on alle 72 tuntia vanha todistus negatiivisesta koronatestistä, ei tarvitse olla omaehtoisessa karanteenissa tai käydä toisessa testissä. Todettakoon, että tämä THL:n ohjeissa oleva malli vastaa ehdotettuun 60 a §:ään sisältyvää mallia maassa oleskelun ja testien vaikutuksesta karanteeniin – toki sillä poikkeuksella, että tässä kyse on ei-sitovasta ohjeistuksesta ja omaehtoisesta karanteenista. Kyse on omaehtoisesta karanteenista, eikä siten tässä oteta kantaa siihen, täyttyvätkö 60 §:n edellytykset karanteeniin määrittämisestä. Mikäli rajavalvonnassa todetaan tartuntatautilain 60 §:n karanteeniin määrittämisen edellytysten täyttyneen, henkilö voidaan määrätä karanteeniin.

Oikeuskansleri on rajavalvonnan palauttamista koskevassa päätöksessä (OKV/61/10/2020, 2.10.2020) todennut, että tartuntatautilaki on ensisijainen oikeudellinen väline tartuntatautien torjumisessa, ja että nykyinen tilanne, jossa rajat ylittävän liikenteen terveysturvallisuustoimet perustuvat muuhun kuin tartuntatautilainsäädäntöön (rajavartiolain säännökset, Schengen-säännöstö ja muun unionin oikeuden tulkinta), on monessa suhteessa oikeudellisesti ongelmallinen perusoikeuksien sekä Euroopan unionin perusvapauksien kannalta (myös eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu 12.11.2020 drno EOAK/3257/2020).

Esitettävät muutokset

Maahantuloa koskeva ehdotettu sääntely muodostuisi nykytilaan verrattuna toisenlaisesta lähtökohdasta. Sisärajavaltvonta voi olla käytössä vain poikkeuksellisesti ja rajoitetun ajan, tällä hetkellä 13.12.2020 asti. Luonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi uudesta maahantuloon liittyvästä karanteeniperusteesta, karanteenia koskevista poikkeuksista ja karanteenin lopettamisesta, jota sovellettaisiin sisärajavaltvonnan päätyttyä. Kyse olisi sitovasta lainsäädännöstä ja karanteenimääräyksistä, ei suosituksesta omaehtoiseen karanteeniin ja testituloksia koskevasta ohjeistuksesta.

Ehdotettu 60 a §:n karanteeniperuste ei kytkeytyisi nykyisen 60 §:n tavoin yksittäistapaukselliseen ja yksilölliseen arvioon siitä, onko henkilö altistunut tai onko perusteltua epäily altistuksesta, vaan kyse olisi objektiivisesta karanteeniperusteesta, joka perustuisi tietyt laissa säädetyt kriteerit täyttävästä maasta saapumiseen. Lähtökohtana on henkilön määrääminen karanteeniin, joka on lopetettava kahden negatiivisen testituloksen jälkeen. Lisäksi säädettäisiin poikkeusryhmistä, joita ei voitaisi määrätä karanteeniin 60 a §:n nojalla. Voimassaolevan 60 §:n soveltamisalaan ei ehdotettaisi muutosta, jolloin se voisi tulla sovellettavaksi maahantulon liittyvissä tilanteissa, kun yksilöllisen arvion perusteella voidaan todeta 60 §:n edellytysten täyttyvän.

Perusoikeuksien rajoittaminen

Karanteeniin määräämisessä on kyse vapaudenriistoa (PL 7.3 §) merkitsevistä toimenpiteistä, jota ei ainakaan lähtökohtaisesti voida määrätä yksinomaan objektiivisin ja kollektiivisin perustein. Ehdotetun sääntelyn tulee täyttää perusoikeuksia rajoittavan sääntelyn edellytykset eli yleiset, ja tietyissä tapauksissa erityiset, rajoitusedellytykset. Yleiset perusoikeuksien rajoitusedellytykset ovat vaatimukset lailla säätämisestä, lain täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta, rajoituksen hyväksyttävyydestä, rajoituksen suhteellisuudesta, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta, oikeusturvajärjestelyjen riittävyydestä ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisesta. Erityisesti säännöksen oikeasuhtaisuus, välttämättömyys ja tehokkuus on kyettävä perustelemaan, jotta laki on mahdollista säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten täyttyminen on tuotava todella selkeästi ilmi, eikä jättää arviota sen varaan, että se käy esityksestä implisiittisesti ilmi. Esimerkiksi välttämättömyyttä on käsitelty useissa kohdin luonnosta, mutta kokonaisuus jää hahmottumatta. Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten täyttyminen on perusteltava seikkaperäisesti jokaisen yksittäisen toimenpiteen ja toimivaltuuden osalta sekä lisäksi säädöksen yhdessä asiaan vaikuttavien muiden säännösten muodostavan kokonaisuuden tasolla niin, että sääntelyn kokonaisvaikutukset huomioidaan rajoitusperusteiden arvioinnissa (ks. PeVM 9/2020 vp, ja PeVL 30/2020 vp). Asianmukaisena voidaan pitää näiden arvioimista kootusti säätämisjärjestysperusteluissa.

Hyväksyttävyyys

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan 32/2020 vp aiemmasta matkustusterveysturvallisuusesityksestä (HE 137/2020 vp) katsonut, että sääntelylle on esitetty hyväksyttäviä perusteita, ja valiokunta piti sinänsä mahdollisena säätää Suomeen saapuvia henkilöitä koskevista vaatimuksista, joilla pyritään estämään koronaviruksen leviämistä Suomeen ulkomailta tulevien henkilöiden mukana, kunhan sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset ja mahdolliset perusoikeuskohtaiset erityiset rajoitusedellytykset ja sääntely on muutoinkin perustuslain mukaista. Ehdotuksella vaikuttaa sinänsä olevan hyväksyttävät perusteet, jotka kuitenkin on selkeästi esitettävä. Ilmeisesti sääntelyn tarkoituksena on turvata perustuslain 22 §:n edellyttämällä tavalla julkisen vallan toimesta perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu jokaisen oikeus elämään, perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetty jokaisen oikeus välttämättömään huolenpitoon sekä 19

§:n 3 momentissa säädetty julkisen vallan velvollisuus turvata riittävät terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä.

Oikeasuhtaisuus, välttämättömyys ja tehokkuus

Perusoikeusrajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi ja muutenkin suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on korostettu, että perusoikeusrajoitus ei voi olla tarkoitukseensa soveltuva ja siten välttämätön, jos sillä ei edes periaatteessa voida saavuttaa sen perusteena olevaa hyväksyttävää tavoitetta (ks. esim. PeVL 20/2020 vp, PeVM 11/2020 vp, ks. myös PeVL 40/2017 vp, PeVL 55/2016 vp ja PeVL 5/2009 vp). Systemaattista ja selkeää perustelua sääntelyn välttämättömyydestä ja tehokkuudesta ei luonnoksesta hahmotu (esim. kappale s. 42-43, joka sinänsä sisältää toteamuksen siitä, että sääntely on välttämätöntä, mutta ei perusteluja.).

Koska sääntelyn nimenomaisena tarkoituksena 60 a §:n muotoilun ja esityksen perusteluiden valossa on mahdollistaa subjektiiviseen altistumisarvioon perustuvasta tartuntatautilain 60 §:stä poikkeava objektiiviseen arviointiin perustuva karanteeniin määrääminen, on ehdotetun sääntelyn välttämättömyydelle esitettävä erittäin painavia kansanterveyden suojelemiseen ja perusoikeuksien turvaamiseen liittyviä hyväksyttäviä perusteita, jotta ehdotus olisi perustuslain mukainen. Perustuslakivaliokunnan käytännöstä ei löydy ehdotukseen rinnastuvaa tapausta, jossa kyse olisi ollut mahdollisuudesta määrätä henkilö karanteeniin objektiivisin ja kollektiivisin perustein. Selvää on, että tällainen sääntely tarvitsee tuekseen erityisen painavia perusteita sekä huolellisen arvion siitä, ettei riskiä voida muilla, perusoikeuksiin vähemmän puuttuvilla keinoilla poistaa. Perusoikeuksien rajoittamisen on kohdistuttava vain välttämättömään, minkä vuoksi se, että karanteeniin voitaisiin määrätä myös henkilöt, jotka eivät ole altistuneet tai perustellusti epäilty altistuneen, on kyettävä hyväksyttävällä tavalla perustelemaan. Luonnoksessa on lisäksi käsiteltävä sitä, että säännös sisältää harkintavaltaa toimivaltaiselle viranomaiselle karanteeniin määräämiseen. Tämä on keskeistä sääntelyn hyväksyttävyyden kannalta.

Luonnoksen perusteella 60 a § muodostaa itsenäisen, uuden karanteeniperusteen, jota sovelletaan henkilön saapuessa maahan alueelta, jossa covid-19-taudin ilmaantuvuus on 60 a §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla huomattavasti suurempi kuin Suomessa. 60 a § ei kuitenkaan rajoita 60 §:n soveltamisalaa, vaan ehdotettua 60 a §:ää ja 60 §:ää on luettava toisiaan täydentävänä kokonaisuutena, minkä tulee käydä esityksestä selkeästi ilmi. Voimassa olevan 60 §:n 1 momentin mukaan henkilö voidaan määrätä karanteeniin enintään yhden kuukauden ajaksi, jos tämän on todettu tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille. Säännös perustuu subjektiiviseen arvioon ja siten edellyttää kunkin henkilön kohdalla sen arviointia, onko tämä altistunut tai perustellusti epäilty altistuneen yleisvaaralliselle tartuntataudille. Esityksessä tulee tuoda selkeästi esille se, minkä vuoksi voimassa olevan tartuntatautilain karanteenisäännöksen (60 §) rinnalle olisi säädettävä uusi 60 a §:n mukainen karanteeniperuste. Esityksessä on kyettävä perustelemaan ja täsmentämään se, minkä vuoksi voimassa oleva 60 § ei maahantulotilanteiden terveysturvallisuuden hallitsemiseksi ole riittävä, vaan tarvitaan sääntelyä, joka perustuu

objektiiviseen arvioon. Esityksessä on välttämätöntä tehdä selkoa 60 §:n ja ehdotetun 60 a §:n välisestä suhteesta ja 60 a §:n tarpeesta.

Koska kyse on uudesta karanteeniperusteesta, myös karanteenin lopettamisesta on laissa säädettävä. Voimassa olevan TTL 62 §:n 2 momentin mukaan karanteeni on lopetettava heti, kun 60 §:n mukaisia edellytyksiä ei enää ole. Koska kyse 60 a §:n kohdalla ei olisi altistuneista tai perustellusti epäillyistä altistumisista, ei 62 §:ään omaksuttu systematiikka sovellu 60 a §:ään ehdotettavaan objektiiviseen karanteeniperusteeseen. Lakiehdotukseen tulisi kuitenkin lisätä vielä 62 §:n 2 momenttiin takaisinviittaus karanteenin lopettamistoimivallasta.

Se, että luonnoksessa kuvatut matkustajamäärät ovat niin pieniä ja toisaalta se, että tartunnoista vain pieni osa tulee ulkomailta, herättää kysymyksen siitä, onko tällainen sääntely kuinka tehokasta ja välttämätöntä, ja tähän esityksessä pitäisi kyetä vastaamaan. Esityksessä olisi syytä kuvata muiden maiden maahantuloon liittyvien ratkaisujen lisäksi myös se, miten muut maat rajoittavat tällä hetkellä kansalaistensa matkustamista. Sääntelyn välttämättömyyttä tulisi peilata myös siihen, kuinka paljon Suomeen arvioidaan matkustusta olevan huomioiden muissa maissa käytössä olevat rajoitukset.

Myös valvonta kytkeytyy sääntelyn välttämättömyyteen ja tehokkuuteen. Luonnoksen perusteella valvonnan ja ehdotetun sääntelyn tehokkuus sekä käytännön toteuttamismahdollisuudet jäävät epäselväksi. Raja Schengen-alueelta voidaan ylittää mistä vain, ja sisärajavaalvontaa ei ole, mikä vaikuttaa ehdotetun sääntelyn tehokkuuden ja välttämättömyyden arviointiin. Luonnoksessa (kappale 4.2) on laajasti esitetty valvontaan ja sen resursointiin liittyviä avoimia kysymyksiä ja merkittäviä haasteita, jotka saavat ehdotetun sääntelyn täytäntöönpanon ja toteuttamiskelpoisuuden näyttäytymään hyvin haastavalta. Esityksessä tulisi pyrkiä ilmaisemaan, kuinka valvontaa tulisi suorittamaan ja kuinka tehokasta tämä olisi (ks. myös esitetyt huomiot virka-apua koskevassa osiossa). Tämä kytkeytyy ehdotetun sääntelyn tehokkuuden ja tarpeellisuuden arviointiin.

Oikeasuhtaisuus ja perusoikeuksien kannalta vähemmän rajoittavat toimenpiteet

Esitykseen on lisättävä asianmukainen jakso, jossa tarkastellaan vaihtoehtoisia, perusoikeuksia vähemmän rajoittavia sääntelyvaihtoehtoja ehdotetulle mallille. Perustuslakivaliokunta on ravintolarajoituksia koskevasta esityksestä antamassa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että hallituksen esityksen perusteluissa ei ollut ”yksityiskohtaisesti tarkasteltu kunkin ehdotetun toimenpiteen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta. Perustuslakivaliokunnan mukaan rajoituksia valmisteltaessa tulee huomattavasti yksityiskohtaisemmin pystyä perustelemaan juuri ehdotettujen toimenpiteiden välttämättömyys. Samalla on valiokunnan mukaan tarkasteltava myös perusoikeuksien kannalta vähemmän rajoittavia muita sääntelyvaihtoehtoja (PeVL 14/2020 vp, s. 5). ”

Luonnoksessa on todettu ”Ehdotettu sääntely on välttämätöntä, sillä maissa ja alueilla, joita ehdotettu sääntely koskisi, covid-19-taudin ilmaantuvuus on merkittävästi korkeampi kuin Suomessa eikä taudin leviämisen riskiä Suomessa voida muilla keinoin, kuten hengityssuojainten käytöllä tai turvavälejä pitämällä, riittävästi ehkäistä.” Lievempien keinojen sopimattomuutta ei ole perusteltu

lainkaan. Keskeistä on esitysluonnoksessa perustella ehdotuksen välttämättömyys sekä arvioida mahdollisuuksia turvautua perusoikeuksia vähemmän rajoittaviin toimenpiteisiin (esim. suositukset maskeista, turvaväleistä ja omaehtoisesta karanteenista).

Oikeusministeriön asiantuntemukseen ei kuulu se, minkälainen terveysturvallisuutta koskeva malli (todistusvaatimus, testaus maahantulon yhteydessä, karanteeni) olisi toimivin. Esitysluonnos perustuu siihen lähtökohtaan, että henkilö saapuessaan maahan tietyltä korkean ilmaantuvuuden alueelta voidaan määrätä karanteeniin, joka on lopetettava, mikäli henkilö testataan kahdesti negatiiviseksi. Testaamiseen perustuva malli puolestaan rakentuisi ajatukseen pakkotestauksesta, jonka sinänsä voimassa oleva 16 § mahdollistaa. Pakkotestaaminen on luonteeltaan merkittävä henkilön koskemattomuuteen puuttuva toimenpide. Lisäksi siitä kieltäytyminen on kriminalisoitu rikoslain 44:2 § nojalla. Selvää on myös se, että pelkkä testiin suostuminen ei voi merkitä sitä, ettei henkilöä voida määrätä karanteeniin, vaan ratkaisevaa voi olla vasta testin negatiivinen tulos. Myöskään pelkkä testistä kieltäytyminen ei voisi merkitä karanteeniin määräämistä. Tällaisessa mallissa tulisi muodollisesti myös säädettyä mahdollisuudesta kieltäytyä pakollisesta testistä.

Lakiehdotuksessa ei ole otettu kantaa testauksen vapaaehtoisuuteen tai pakollisuuteen. Voimassa olevan 16 §:n nojalla testi voidaan nykyisinkin viranomaisen harkinnan mukaan määrätä myös pakolliseksi. Ratkaisevaa ehdotuksessa ei kuitenkaan olisi testiin osallistuminen vaan se, voiko hän negatiivisella tuloksella osoittaa, ettei karanteenin määräämiselle ole perusteita tai että karanteeni on lopetettava (siitä riippumatta, onko testi annettu vapaaehtoisesti vai viranomaisen määräyksestä). Negatiivisen tuloksen puuttuminen voisi johtua myös siitä, ettei henkilö suostu testiin.

Kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet

Perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluu myös se, että ehdotettu sääntely ei ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Sääntämisjärjestysperusteluissa esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimus mainitaan ainoastaan elinkeinonvapauden ja henkilötietojen suojan osalta (vrt. esim. EIS 5 artikla e-alakohta (vapaudenriisto) ja 8 artikla (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta). Arviointia olisi asianmukaista vielä laajentaa ja huomioida Euroopan ihmisoikeustuomion mahdollinen objektiiviseen karanteeniperusteeseen liittyvä oikeuskäytäntö sekä myös TSS- ja KP-sopimus.

Asetuksenantovaltuus, PL 80 §:n 1 momentti ja PL 2 §:n 3 momentti

Ehdotettu 60 a §:n 2 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden koskien niitä maita, joista tuleva henkilö voitaisiin määrätä karanteeniin 60 a §:n 1 momentin perusteella. Säännöstä on tarkasteltava sääntämisjärjestysperusteluissa PL 80.1 ja 2.3 §:n kannalta.

Perustuslakivaliokunta korosti lausunnossaan 32/2020 vp, että viranomaisen toimivaltuuksien sääntely on merkityksellistä perustuslain 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen kannalta (PeVL 51/2006 vp, s. 2/I). Julkisen vallan käytön tulee momentin mukaan perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Lähtökohtana on, että julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen

(HE 1/1998 vp, s. 74/II). Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta (PeVL 10/2016 vp, s. 2). Valiokunnan mukaan myös sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (ks. myös PeVL 45/2016 vp, s. 3, PeVL 41/2006 vp, s. 4/II).

Edelleen lausunnossa valiokunta peräänkuulutti sitä, että laissa on oltava perussäännökset siitä millaisista maista tai alueilta saapuviin henkilöihin sovelletaan vaatimusta testitodistuksesta. Perusoikeuksien rajoitusten tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin ja niiden on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määritettyjä, ja rajoitusten olennaisen sisällön tulee ilmetä laista (PeVM 25/1994 vp).

Ehdotetussa 60 a §:n 1 momentissa on pyritty lakitasoisesti määrittelemään tarkkaan, millaisista maista tai alueilta saapuvaan henkilöön uutta karanteeniperustetta sovellettaisiin. Asetuksenantovaltuus ja 1 momentin perussäännös näyttäytyvät asianmukaisilta PL 80.1 § ja 2.3 §:n valossa. Oikeusministeriö pitää soveltamiskynnystä ja asetuksenantovaltuutta täsmällisesti laissa muotoiltuna. Lisäksi valtioneuvoston asetus, jossa laissa säädettyjen kriteerien täyttämät alueet listattaisiin, voisi olla voimassa vain välttämättömän ajan, mikä turvaa sääntelyn välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta.

Karanteenin pituus ja karanteenin lopettaminen (60.3 § ja 60 a §)

Karanteenin enimmäispituus 60 a §:n tarkoittamissa tapauksissa olisi ehdotuksen mukaan 10 päivää, kun se voimassaolevan 60 §:n mukaan on enintään kuukausi. Vaikuttaa johdonmukaiselta, että kaikissa covid-19-tapauksissa enimmäiskesto karanteenille on sama, ellei terveysturvallisuus ja 60 §:n toisenlainen sääntely-ympäristö (altistuneet tai perusteltu epäily altistuksesta) edellytä pidempää karanteenia, esim. perheen sisällä tapahtuvat altistukset. Mikäli 60 §:ään omaksutaan säännös covid-19-tautia koskevan karanteenin enimmäiskestosta, tulisi perustella, minkä vuoksi tämä olisi voimassa vain väliaikaisesti.

Karanteenin välttäminen

Ehdotuksen mukaan henkilöä ei voitaisi määrätä 60 a §:n nojalla karanteeniin, jos hänellä on Suomeen saapuessaan mukana luotettava todistus sairastetusta covid-19-taudista tai rokotustodistus (4 mom.) tai mikäli hän oleskelee Suomessa korkeintaan 3 vuorokautta ja hänellä on Suomeen saapuessa todistus negatiivisesta testituloksesta tai hän oleskelee Suomessa 4-6 vuorokautta ja hän käy lisäksi maahan saapuessaan testissä, jonka tulos on negatiivinen (5 mom.). Henkilöä ei myöskään voitaisi määrätä 60 a §:n 1 momentin nojalla karanteeniin, jos häneen soveltuu 60 b §:ssä säädetty poikkeusperuste.

Negatiivisen testitodistuksen muotovaatimuksista ei säädettäisi laissa, vaan viranomaisen arvioisi, olisiko todistus luotettava. Vaikuttaa epärealistiselta, että kansallisesti olisi mahdollista säätää tiukkoja muotovaatimuksia negatiivisen testituloksen osoittavalle todistukselle.

Henkilön suunniteltu Suomessa oleskelun aika ratkaisee sen, voitaisiinko hänet määrätä karanteeniin vai ei. Luonnoksessa ei ole esitetty perusteluja sille, että karanteeniin määrittämiseen vaikuttaisi henkilön Suomessa oleskelun kesto eli minkä vuoksi henkilö, joka tulee maahan 3 vuorokaudeksi tai 4-6 vuorokaudeksi asetetaan vapaudenriiston suhteen eri asemaan kuin pidemmäksi ajaksi Suomeen saapuva. Lisäksi oleskelun kesto lienee käytännössä hyvin haastava valvoa. Tätä pidemmäksi ajaksi tuleva henkilö, jolla on testitodistus, voitaisiin määrätä karanteeniin heti Suomeen saapuessaan. Tällaisessa muussa tapauksessa kahdellakaan negatiivisella testillä ei lähtökohtaisesti voisi välttyä karanteeniin määrittämiseltä (vrt. 60 a §:n 5 mom. 2. kohta), mutta karanteenista voisi niillä kuitenkin vapautua. Sääntely ei vaikuta loogiselta (karanteenista vapautuminen vs. este karanteeniin määrittämiselle). Tälle ei ole luonnoksessa esitetty asianmukaisia ja kestäviä perusteluja. Erityisesti ehdotettu 60 a §:n 5 momentti on kyettävä perustelemaan kestäväällä tavalla huomioiden ehdotetun sääntelyn välttämättömyys (kaikki tietystä maasta saapuvat on välttämättä voitava asettaa karanteeniin) ja henkilöiden yhdenvertaisuus sekä se, etteivät poikkeukset vesitä esityksen tarkoitusta.

Ehdotuksen valossa on vaikea hahmottaa, minkä vuoksi 4-6 vuorokautta Suomessa oleskelevien maahantuloon ei voisi soveltaa 7 ja 8 momentista ilmenevää karanteeniin määrittämistä ja kahden testin sääntöä, ja heidät asetetaan erilaiseen asemaan esimerkiksi 7 päiväksi Suomeen saapuvien kanssa.

Keskeistä on, että viranomaisen järjestää maahantulon yhteydessä mahdollisuuden testaukseen, jonka kautta henkilö voi vapautua karanteenista. Oikeusministeriö katsoo, että tästä mahdollisuudesta testaukseen maahantulon yhteydessä ja tämän järjestämisestä voisi olla perusteltua ottaa lakiehdotukseen nimenomainen säännös. Lisäksi viranomaisen informointivaroite ennakkotodistuksen merkityksestä ja maahantulon yhteydessä sovellettavissa terveysturvallisuustoimenpiteistä on tällaisessa järjestelmässä erityisen merkittävä, vaikka todistus ei olisikaan velvoittava. Tämä on esityksessä syytä huomioida.

Poikkeukset 60 a §:n mukaisesta karanteenista (60 b §)

Kun 60 a §:ssä ehdotettavat poikkeukset liittyvät epidemiologisiin seikkoihin (rokotukset, taudin itämisäika), liittyvät 60 b §:ssä olevat poikkeukset henkilön toimintaan ja henkilöön itseensä. Ehdotetussa 60 b §:ssä säädettäisiin henkilöryhmistä, joita ei saisi määrätä karanteeniin 60 a §:n 1 momentin nojalla. Luonnoksen säätämisyjärjestysperusteluissa on arvioitu säännöstä suhteessa perustuslain 6 §:ään. Keskeistä poikkeusryhmäsääntelyn osalta on esittää hyväksyttävät syyt näiden henkilöiden asettamiselle eri asemaan muiden kanssa sekä arvioida poikkeusryhmien vaikutusta esityksen tehokkuuteen ja välttämättömyyteen.

Kuten luonnoksen perusteluista ilmenee, komissio on antanut tiedonannon 28.10.2020 ja Euroopan unionin neuvosto suosituksen rajat ylittävään matkustamiseen. Näissä on listattu tietyt ryhmät, jotka tulisi vapauttaa karanteenista. Luonnos noudattaa listausta osittain, ja poikkeamat olisi syytä perustella.

Jatkovalmistelussa voisi harkita ehdotuksen täydentämistä esimerkiksi rajayhteisön määritelmällä ja saamelaisten oikeudella liikkua muutenkin kuin vain elinkeinon ja toimeentulon rajautuen.

On lopuksi korostettava, että laajat poikkeukset 60 a §:n 1 momenttiin voivat heikentää sääntelyn tehokkuutta sekä asettaa välttämättömyysarvioinnin kyseenalaiseksi. Kuitenkin tällaiseen poikkeusryhmään kuuluvaan henkilöön soveltuisi 60 §, jolloin henkilö olisi määrättävissä karanteeniin altistumisen tai perustellut altistumisepäilyn vuoksi.

Karanteenin lopettaminen

Karanteenin lopettamista 60 a §:n 1 momentin karanteeniperusteen osalta säädettäisiin pykälän 7 ja 8 momentissa. Sääntelyn ydin näiden valossa vaikuttaa hahmottumattomalta, ja karanteenin lopettamista koskeva sääntely tulisi kirjoittaa selkeästi yhteen momenttiin. Ilmeisesti mallin tarkoitus on, että 60 a §:n 1 momentin nojalla määrätystä karanteenista vapautuisi kahden, tietyn aikavälin puitteissa otetuilla negatiivisilla testituloksilla. Omaksuttu malli on välttämätöntä selkeyttää ja tiivistää. Perustuslakivaliokunta on myös lausunnossaan 32/2020 vp korostanut, että sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (myös PeVL 45/2016 vp ja PeVL 41/2006 vp).

Virka-apu (60 c §)

Poliisin, tullin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien antamasta virka-avusta 60 a §:n tilanteissa säädettäisiin 60 c §:ssä. Tätä sovellettaisiin voimassa olevan tartuntatautilain 89 §:n lisäksi. Mainitut tahot antaisivat virka-apua kunnan ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntatautien vastustamistyöstä vastaavalle viranomaiselle 60 a §:n 1 momentissa tarkoitetun tehtävän hoitamiseksi. Viitatussa momentissa säädetään kuitenkin uudesta karanteeniperusteesta. Viittaus virka-avun osalta tulisi ilmeisesti kohdistaa 60 a §:n 9 momenttiin, jossa säädettäisiin viranomaisen toimivaltuuksista.

Virka-apusäännöksen keskeinen ongelma on se, että 60 a §:n mukaisten toimivaltaisten viranomaisten tehtävä ja toiminta ei vielä esitysluonnoksessa ole hahmottunut. Ensisijaista on

jatkovalmistelussa täsmentää se, minkälaiseksi 60 a §:n viranomaisten toimivaltuudet ja terveysturvallisuuden valvonta maahantulon yhteydessä on suunniteltu muodostettavan. Tämän jälkeen on mahdollista pohtia virka-apusääntelyä. Ehdotetun virka-apusäännöksen jatkovalmistelussa on siten täsmennettävä, mitä virka-avusta säätämällä tavoitellaan.

Ehdotuksen 60 a §:n 9 momentin toimivaltaisten viranomaisten tehtävät ja toimivaltuudet eivät täsmää ehdotettuihin virka-aputehtäviin: 60 a §:n 9 momentin mukaan viranomaisella on karanteenipäätöksen tekemiseksi oikeus tarkastaa henkilön esittämän todistuksen ja selvityksen sisältö, käsitellä henkilön antamia henkilötietoja sekä tehdä tietojärjestelmäänsä merkintä todistuksen mukanaolosta tai poikkeamisperusteista. Virka-apu 60 c §:n 2 momentin mukaan kuitenkin kattaisi, sen lisäksi mitä muualla laissa virka-apua antavan viranomaisen toimivaltuuksista säädetään, virka-aputehtävän suorittamiseksi oikeuden tarkastaa henkilön esittämä todistus tai selvitys ja ottaa tarkastettava asiakirja haltuun tarkastusta varten, pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä 60 a §:n mukaisten toimenpiteiden suorittamisen varmistamiseksi ja estää henkilön tai kulkuneuvon poistuminen, kunnes tartuntatautilain 60 a §:n mukainen päätös on tehty.

Oikeusministeriö painottaa, että virka-avun saamisen yleisenä edellytyksenä on, että toimi tai tehtävä, jonka toteuttamiseksi virka-apua pyydetään, kuuluu sitä pyytävän viranomaisen tehtäväpiiriin. Virka-apua koskevat säännökset eivät voi laajentaa virka-apua saavan viranomaisen toimivaltaa, eivätkä ne myöskään voi perustaa virka-avun antajalle uutta toimivaltaa (PeVL 10/2005 vp, s. 2–3)

Ehdotus ei sisällä perussäännöstä 60 a §:ssä tarkoitetun toimivaltaisen viranomaisen oikeudesta estää henkilön poistaminen, minkä vuoksi tätä koskevaa virka-apusääntelyä ei tule olla. Tuskin tässä yhteydessä on myöskään ajatuksena se, että 60 a §:n mukaiset viranomaiset estäisivät poistumisen. Perussäännös 60 a §:n mukaisen viranomaisen toimivallasta tulee täsmätä virka-avun antajan toimivallan kanssa. Jatkovalmistelussa tulisi harkita, sitä, että 60 a §:ään lisättäisiin perussäännös säännöksen mukaisten viranomaisten toimivallasta kieltää henkilöiden poistuminen tartuntariskin seulomiseksi tai velvoite pysyä paikalla. Tämä on merkityksellinen myös ehdotetun sääntelyn tehokkuuden ja toteuttamiskelpoisuuden kannalta.

Erityisen keskeistä on myös hahmottaa se, että virka-apu on nimenomaan toimivaltaista viranomaista avustavaa toimintaa, ei itsenäistä toimintaa eikä valvonta ja toiminta voi perustua käytännössä vain tähän avustavaksi toiminnaksi katsottavaan toimintaan.

Oikeusministeriö kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että puolustusvoimilla ei ole poliisiin, tulliin ja rajavartiolaitokseen rinnastuvia toimivaltuuksia eikä siten esimerkiksi toimivaltaa poistumisen estämiseen (60 c §:n 2 momentin 3 kohta).. Virka-apua antavien viranomaisten asema ja toimivaltuudet tulee vielä jatkovalmistelussa tarkastella.

Perustuslain 9 §:n 2 momentissa turvataan jokaisen oikeus lähteä maasta. Tämän voidaan mahdollisesti katsoa sanamuodon mukaisesti tarkoittavan jokaisen oikeutta lähteä mistä tahansa maasta, myös muualta kuin Suomesta. Lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4. lisäpöytäkirjan 2 (2) artiklassa, samoin kuin YK:n KP-sopimuksen 12 (2) artiklassa, turvataan jokaiselle oikeus lähteä mistä tahansa maasta, myös omastaan. Vapaata liikkumista turvaavat myös useat Suomea sitovat ihmisoikeussopimukset ja EU-oikeus (ks. edellä vapaan liikkuvuuden direktiivistä todettu).

Esitysluonnokseen on jäänyt useita mainintoja, jotka viittaavat aiempaan hallituksen esitykseen ja siinä ehdotettuun todistusvelvollisuuteen, ja josta saa sen kuvan, että sääntelyssä kyse olisi maahantulon edellytyksistä. Luonnoksessa ei ehdoteta säädettäväksi maahantulon edellytyksestä eikä rajoiteta henkilön mahdollisuuksia lähteä maasta, minkä tulisi tulla myös selkeästi esityksestä esiin.

Kuitenkin ehdotus rajoittaisi perustuslain 9 §:n 1 momentissa turvattua Suomen kansalaisen ja maassa laillisesti oleskelevan ulkomaalaisen on oikeutta liikkua maassa vapaasti. Artikla vastaa sisällöltään ulkomaalaislain 156 a §:ää, joka koskee unionin kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä maahantulon ja maassa oleskelun rajoittamista kansanterveyteen liittyvistä syistä. Vaikka ehdotuksella ei säädettä maahantulon edellytyksistä, rajoittaisi se kuitenkin oikeutta liikkua maassa vapaasti.

Vapaan liikkuvuuden direktiivin 29 (1) artiklan mukaan vain sellaisen taudin perusteella, joka on jokin Maailman terveysjärjestön asiaankuuluvissa asiakirjoissa määritelty, mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti tai muu tarttuva tauti tai tarttuva loistauti, ovat vapaata liikkuvuutta rajoittavat toimenpiteet oikeutettuja, edellyttäen, että näistä taudeista säädetään suojaa koskevissa säännöksissä, joita sovelletaan vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisiin.

Oikeusministeriö toteaa, että on sinänsä selvää, että covid-19-virus on 29 (1) artiklassa tarkoitettu WHO:n määrittelemä mahdollisesti epidemian aiheuttava tauti. Voidaan katsoa, että 29 artikla, toisin kuin 27 artikla ("Yleisen järjestyksen tai yleiseen turvallisuuden vuoksi toteutettujen toimenpiteiden on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisia, ja niiden on perustuttava yksinomaan asianomaisen henkilön omaan käyttäytymiseen. Asianomaisen yksilön käyttäytymisen on muodostettava todellinen, välitön ja riittävän vakava uhka, joka vaikuttaa johonkin yhteiskunnan olennaiseen etuun. Perustelut, jotka eivät liity yksittäiseen tapaukseen tai jotka johtuvat yleistävistä näkökohdista, eivät ole hyväksyttäviä."), ei rajaa mahdollisuutta kohdistaa rajoituksia vain yksilöllisesti, kun otetaan huomioon, että koko idea epidemian aiheuttamien tautien torjunnassa yleensä sisältää laajempaan väestöön kohdistuvia ehkäiseviä toimenpiteitä. Liikkumisen

rajoittaminen voi itsessään olla keino epidemian hillitsemiseksi. On siten arvioitavissa, että 29 artikla ei kategorisesti edellytä yksilöllisiä ja yksilöityjä lääketieteellisiä arvioita, kun huomioidaan epidemian torjunnan luonne.

Esityksen jatkovalmistelussa on välttämätöntä varmistua sääntelyn yhteensopivuudesta Schengen-säännösten kanssa. Luonnoksen vaikutusarviointi-osuudessa on todettu: ”Jos sisärajavaltontaa ei ole palautettu, rajatarkastuksia tai minkäänlaisia rajatarkastukseksi katsottavia toimia ei saa tehdä. Kaikessa valvonnassa on kyse maahan saapuneen henkilön tilanteen selvittämisestä. Henkilön maahanpääsyä ei voida evätä, vaan siirrytään harkintaan, voidaanko maahan tullut ulkomaalainen käännättää. Maahantulijoihin voidaan kohdistaa terveysturvallisuustoimia, mikä ei koske maahanpääsyä.” Esitystä on täsmennettävä siten, että siitä käy selkeästi ilmi, onko ehdotettu valvonta Schengen-säännösten näkökulmasta mahdollista. Kyseinen lainaus on tulkinnanvarainen tämän osalta. Lisäksi virka-apusääntelyyn ehdotettavat tullin, poliisin, Rajavartiolaitoksen ja Puolustusvoimien toimivaltuuksien luonne asettavat kyseenalaiseksi sen, onko esitys sopusoinnussa Schengen-säännösten kanssa. Esityksen suhde ulkomaalaislakiin (mm. 11 §, 156 a §) ja ulkorajavalvontaan on myös selostettava ja arvioitava selkeästi.

Taloudelliset vaikutukset ja tartuntatautipäiväraha

Tartuntatautipäivärahaa mahdollisesti saavien henkilöiden piiri ehdotuksen myötä laajentuisi koskemaan myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole altistuneet tai joiden ei perustellusti epäillä altistuneen, minkä vuoksi jatkovalmistelussa esitykseen olisi siitä lisätä tartuntapäivärahaa koskeva arvio.

Henkilötietojen käsittely

Esitysluonnoksessa on havaittavissa henkilötietojen käsittelyä koskevia tai siihen liittyviä säännöksiä ehdotetuissa 60 a, 60 b ja 60 c §:ssä. Lakiehdotus on siten merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelystä

Esitysluonnoksessa ehdotetaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien terveystietojen käsittelyä. Sääntämisjärjestysperusteluissa todetaan, että terveystietoja voidaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan i alakohdan mukaan käsitellä, jos käsittely on tarpeen kansanterveyteen liittyvän yleisen edun vuoksi, kuten vakavilta rajat ylittäviltä terveysuhkilta suojautumiseksi. Kun terveystietojen käsittely perustuu mainittuun kohtaan, tulee kansallisesti säätää asianmukaisista ja erityisistä toimenpiteistä rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien, erityisesti salassapitovelvollisuuden, suojaamiseksi. Kaavaillusta lakiehdotuksesta on havaittavissa suojatoimenpiteitä, kuten todistuksia koskevien rekisterimerkintöjen hävittäminen ja ilmaisukielto sivulliselle terveydentilaa koskevista tiedoista. Esityksessä ei kuitenkaan ole arvioitu suojatoimia ja niiden riittävyyttä suhteessa yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan i alakohtaan.

Tietosuojalain 6 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, jonka terveydenhuollon palveluntarjoaja järjestäessään tai tuottaessaan palveluja käsittelee tässä toiminnassa saamiaan tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta taikka muita rekisteröidyn hoidon kannalta välttämättömiä tietoja. Tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa säädetään 11-kohtaisesta esimerkkiluettelosta mahdollisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi, joita voidaan soveltaa käsiteltäessä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Oikeusministeriö huomauttaa, että jatkovalmistelussa tulee arvioida, mitä suojatoimia terveystietojen käsittelyyn on tarkoitus soveltaa ja mitkä nyt ehdotetuista säännöksistä on tarkoitettu erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen suojatoimiksi.

Kansallinen liikkumavara ja käsittelyn oikeasuhtaisuuden arviointi

Esitysluonnoksen mukaan käsittelyperusteeksi on tunnistettu yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtat (s. 46). Yleislakien täydentäminen erityissäännöksillä on mahdollista, jos henkilötietojen käsittely perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c tai e alakohtaan. Todettakoon, että tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohta voivat olla osin päällekkäisiäkin. Eduskunnan hallintovaliokunta on kuitenkin korostanut, että useamman kuin yhden henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteen käyttäminen ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että jäisi epäselväksi, mitä oikeuksia rekisteröidyllä olisi tietosuoja-asetuksen nojalla. Tämän tulee käydä aina selkeästi ilmi ehdotetusta lainsäädännöstä (HaVM 13/2018 vp, s. 25).

Lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota, että kansallista liikkumavaraa käytettäessä yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohta edellyttää ehdotetun käsittelyn osalta yleisen edun mukaisen tavoitteen ja oikeasuhtaisuuden arviointia. Arviointi on jatkovalmistelun yhteydessä syytä sijoittaa säätämisjärjestysperusteluihin.

Vaitiolovelvollisuudesta ja sen suhteesta voimassa olevaan lainsäädäntöön

Esitysluonnoksen 60 c §:n 4 momentissa ehdotetaan vaitiolovelvollisuutta koskevaa säännöstä, jonka mukaan tarkastuksen suorittava henkilö ei saisi ilmaista sivulliselle, mitä hän tarkastuksen yhteydessä on saanut tietää toisen terveydentilasta, sairaudesta tai häneen kohdistuvista toimenpiteistä taikka muista vastaavista seikoista. Tietosuojalain (1050/2018) 35 §:n mukaan joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta taikka toisen liikesalaisuudesta, ei saa oikeudettomasti ilmaista sivulliselle näin saamiaan tietoja eikä käyttää niitä omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 22 ja 23 §:ssä säädetään salassapitovelvoitteesta. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 17 §:ssä säädetään terveydenhuollon ammattihenkilön salassapitovelvollisuudesta. Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 13 §:ssä säädetään potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapitovelvollisuudesta.

Esitysluonnoksessa ei arvioida, onko ehdotettu vaitiolovelvollisuutta koskeva säännös laajempi tai poikkeako se jollakin tavalla voimassa olevan lainsäädännön vaitiolovelvollisuutta koskevista säännöksistä. Jatkovalmistelussa on syytä tehdä selkoa, miltä osin ehdotetun 60 c §:n 4 momentin on tarkoitus poiketa voimassa olevan lainsäädännön vaitiolovelvollisuuksia koskevista säännöksistä. Lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomiota, että ehdotetussa säännöksessä vaitiolovelvollisuuden piiriin ollaan ulottamassa muita vastaavia seikkoja. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään edellyttänyt arkaluonteisten tietojen käsittelyn rajaamista täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä (esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5) sekä painottanut, että arkaluonteisten

henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn kohdalla on syytä pyrkiä selkeään ja ymmärrettävään lainsäädäntöön (PeVL 14/2018 vp, s. 6). Mainittu sanamuoto saattaa jättää epäselväksi, mitkä tiedot vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluisivat.

Ahvenanmaa

Esitysluonnoksessa (s. 48-49) on arvioitu lakiehdotuksen suhdetta tartuntatautien torjunnan osalta Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991) säädettyyn Ahvenanmaan maakunnan ja valtakunnan väliseen toimivallanjakoon. Siinä ei kuitenkaan ole riittävästi huomioitu, että poliisin toiminnasta Ahvenanmaalla säättäminen on itsehallintolain 18 §:n 6 kohdan nojalla, joka koskee yleistä järjestystä ja turvallisuutta, maakunnalle kuuluva lainsäädäntövallan ala. Poliisin toiminnasta säättäminen Ahvenanmaalla ei siis ole sellainen valtion turvallisuuteen kuuluva asia, joka olisi valtakunnan toimivallassa Ahvenanmaalla. Esitysluonnoksen perustelut on tarpeen korjata edellä mainituilta osin.

Edellä kerrotusta johtuu, että Ahvenanmaan poliisiviranomaiselle ei voida ehdotetulla tartuntatautilain muutoslailla säätää siinä kaavailtuja virka-aputehtäviä eikä lakiehdotuksen 60 c § sen vuoksi voi tältä osin olla tarkoitettu tulevaksi voimaan myös Ahvenanmaalla. Ahvenanmaalla on kuitenkin itsehallintolain 30 §:n nojalla voimassa tasavallan presidentin asetus poliisihallinnosta Ahvenanmaan maakunnassa (56/2020). Sopimusasetuksella Ahvenanmaan poliisiviranomainen huolehtii valtakunnan poliisille kuuluvista tehtävistä Ahvenanmaalla ja se voisi siis sopimusasetuksen nojalla huolehtia myös tartuntatautilain 60 c §:ään ehdotetuista virka-aputehtävistä. Nämä asiat on huomioitava hallituksen esityksessä.

Esitysluonnoksen perusteluista (s. 48-49) käy ilmi myös seuraava virke: ”Maakunnan hallitus voi siten esimerkiksi antaa alueensa kunnille ohjeita lain soveltamisesta Ahvenanmaalla.” Tätä pyydetään täydentämään seuraavasti: ”Ahvenanmaan maakunnan hallitus voi siten esimerkiksi antaa maakunnan terveydenhuoltoviranomaisille ja alueensa kunnille ohjeita lain soveltamisesta Ahvenanmaalla.” Ahvenanmaan kunnilla ei ole terveydenhuolto- tai sairaanhoitotehtäviä, vaan ne on 1990-luvulla keskitetty maakunnan ylläpitämiksi. Sen sijaan maakunnan kunnat vastaavat sosiaalihuollosta, ml. vanhustenhuollosta.

Esitysluonnoksessa mainitaan Puolustusvoimien virka-apu ja tähän sovellettava lainsäädäntö. Tartuntatautilakiin säädettäväksi ehdotettu virka-apusäännös kattaisi myös Puolustusvoimilta saatavan virka-avun. Tällaisen virka-avun yhteydessä on hallituksen esityksessä Ahvenanmaan maakunnan demilitarisoidusta ja neutralisoidusta asemasta johtuen syytä mainita, että Puolustusvoimien lakiehdotuksen 60 c §:ssä tarkoitetun virka-avun osalta noudatetaan Ahvenanmaalla luonnollisesti niitä reunaehtoja, jotka Ahvenanmaan demilitarisoidusta ja neutralisoidusta asemasta normaalistikin johtuu. Hallituksen esitykseen tältä osin sisällytettävästä tarkemmasta kirjauksesta on syytä sopia puolustusministeriön kanssa huomioiden kuitenkin edellä virka-apusäätelystä kokonaisuutena esitetty.

Koska esitysluonnosta ei ole kokonaisuudessaan ehditty kääntää ja toimittaa ruotsiksi Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle, lakiehdotuksesta on syytä käydä keskusteluja maakunnan hallituksen virkamiesten kanssa. Tällaisista asioiden selventävässä tarkoituksessa käydyistä keskusteluista ja ylläpidetystä dialogista on tarkoituksenmukaista kertoa myös hallituksen esityksessä sen välttämiseksi, että valmistelevaan ministeriöön kohdistuisi kritiikkiä sen johdosta, että pandemiasta aiheutuvassa kiiretilanteessa ei ole onnistuttu ajoissa kääntämään koko esitysluonnosta ruotsiksi.

Mahdollistavatko toimenpiteet riittävästi ulkomaan matkailijoiden saapumisen Suomeen?

-

Ovatko toimenpiteet riittäviä matkailun terveysturvallisuuden takaamiseksi?

-

Ovatko ehdotetut toimenpiteet välttämättömiä tartuntataudin leviämisen estämiseksi Suomessa ja terveysturvallisuuden lisäämiseksi matkailualalla?

-

Miltä toimenpide-ehdotukset vaikuttavat Suomen terveydenhuollon kapasiteetin riittävyyden näkökulmasta?

-

Onko esityksessä määritelty tarkoituksenmukaisesti ja perustellusti ne henkilöryhmät, joihin väliaikaisia säännöksiä ei sovellettaisi?

-

Suurpää Helka
OM

Färkkilä Heini
OM